

HAJNALI IGÉZET

VÍGH RUDOLF

Munkahelyén azt mondta, hogy családi okok miatt szabadságra van szüksége. Egyre vallatták, hogy azok meg milyen okok, de ő ennél többet nem nyilatkozott, csak állt konokul a munkavezető előtt, s rejtélyes búbánatot színészkedett.

Egy napot kapott, a pénteket. Ahhoz csatolta gondolatban a szabad szombatot és a vasárnapot, s meg is beszéltek a találkozást hétfőre, a gyárban, de a munkavezető kikötötte, hogy ezt az egy napot levonja Péter évi szabadságából, ha majd vetni megy vagy aratni. Mert ismerték Pétert csak földjének megművelésére használta ki az eddigi évek során a neki járó szabadságot, másra el nem fecsérelt volna egy órát sem! És most ez a rendellenesség volt a furcsa az egészben.

Olyan a falu, mint egy zsák kíváncsiság. Azt jól bekötni sose lehet, mert a nagy feszelgéstől mindig kioldódik, s aki a zsákot cipeli, az szórja maga után a legcifrább gondolatokat keltő magvakat. Hiába gyár a gyár, az is a faluban van, ott is azok az emberek ütik a vasat vagy csomagolják az apró csavart, akik munkaidő után istállótrágyát visznek a határba, vagy éppen csak sepregetnek a ház előtt. Itt úgy mondják, hogy emberek és asszonyok, mert már fél falu a gyárban dolgozik, mindenféle nép, keverve. S ha valaki egy nap szabadságot kér, családi okok miatt, az felettébb nagyfokú kilengés az eseménytelenség keblekbe rejtett műszerén.

Péter nem volt különösebb ember a többinél. Megadta a nagy, széles tiszteletet mindenkinek, fegyelmezetten ment a falusi élet sorában: délelőtt a gyárban, kis gondolatokba botladozva, nagyokat vert a vásra, délután pedig a felesége gazdaságán, kint a földön, magában beszélgetett, kezével mutogatva hozzá. Napjai az

előző évekből hasonlítottak egymásra. Minden hónapnak minden hetében megvolt az általános valami, s azt tudta a falu. Péter ezt magában úgy rakta a polcra, hogy az év minden napjának arca van, s a napok járnak, akár az emberek, ilyen meg olyan arcki-fejezéssel, de nem sokat változnak, hacsak egyre nem komorabbak. De ez mindenképpen így lehet, mert a világgal is így van ez a komorság. Alighanem minden öregszik. Hangulatnak is mondják az ilyesmit, csendben, mert ezt aztán a falu el nem ismeri, hiába a parkettás szobában a televízió meg a sok műszálas szubszönyeg. Itt csak a nagy-nagy versengés van meg az óriási kíváncsiság. Pedig az ember néha fönt van magasan, s olyan könnyű a keble, hogy gondpihe se lebbenne benne, néha meg övig gázol a lábban, és legszívesebben teljesen alábukna, mégsem adhat jelt egyikről sem, mert akkor már nem az az észrevétlen falusi kerítésléc, s ez a könnyelműség az életébe is kerülhet. Ezért kell színeszkedni a bút, pedig éppen a jelen pillanatban nem csüng ilyesmi Péter orrán. Egészen másról van szó, a kinőtt szárnyú vágyakról, az ifjúkor felé, a rettentő émelységéről a mindennapok átalakulásában a szuper lakásban; szökésről van szó, valahova, ami már talán nincs is meg.

Negyvenesztendő koráig mendegélt a hétköznapi kordonkötele mellett a többivel. Meg volt győződve arról, hogy az élet egy szokás és semmi több. A mező illata a dolog illata volt — a gyárban a vas pengése érdekes újdonság, amiért bér jár. De az egész mindig összekeveredett, a napok meg egyre nyomasztóbbak: szép asszonya kipirosított, tétlen várakozás a kapuban, két iskolás lánya pedig számára csendes lemondás mindenről. Sok oldala van ennek az egésznek. Feleségének azonban kornátsem tűnik fel, hogy az élet egy nagy lemondás, mert neki természetes, hogy másoknak az. Ezért kell most egy szusszanásnyi szabadság. El kell mennie oda, ahonnan meg lehet nézni ezt az egész bohóckodást egy más, eddig ismeretlen oldaláról is. Hogyan is alakult volna sorsa, ha vágyainak útjára lép?

Szabadság?... amikor nem kell az idő semmire, csak éppen lenni... Családi okok?... amikor ilyesmit esetleg a tévében mondogatnak... Kimenni egy harmadik határba céltalanul?... amikor ott semmi keresnivalója, csak mert ott született...

Pedig ez van most. Péter ballag a harmadik határban, és hangoosan nevet. Nem beszél magában mutogatva, csak nevet, mint aki aztán jól kibánt a negyven évével.

— Családi okok? — pislogott a gyárban a munkavezető, aki jól tudja, hogy ő feleségének egy durva szót sem szól soha. — Megértem én, de mégis... miféle?... Márhogy... hogyan értelmezzem én azt, Péter egykomám?...

És nevet, mert életében először úgy eljátszotta a családi okokat, hogy majdnem még a könnye is kiperdült. Miért? Hát őneki nem lehetnek családi okai egy kis menekülésre?

Amikor tíz évvel ezelőtt beköltöztek az új házba a tanyáról, fiatal felesége körömlakkot meg ilyesmit vásárolt a patikában, s sorra kipróbálták a finomabb élet színeit és ízeit, mindketten. A pomádék borotválkozás után jók voltak, de a szájpirosítótól köpködött, mire a felesége azt mondta neki, hogy ő már paraszt maradt, hiába van körülötte a sok fényes dolog.

A beköltözés éve afféle próbálkozás volt egy más világgal, de szorította őt nagyon az a gúnya, s csakhamar kék munkásruhát húzott magára. Hét hektár földet eladtak a szövetkezetnek, három hektár maradt meg nekik meg az új foglalkozás. A pénzt az asszony kezelte, már abból kifolyólag is, hogy jómódú, egyes lány volt, s a nagy szép házat is a szüleitől kapta. A nevéen is volt, teljes egészében. Beszélték eleinte, hogy a jómódtól a nagy cicomaca, de aztán a múlté lett a dolog. Falun se sokat hederítenek a múltra, de a pénz mindig akkora hatalom, amilyen csak az Ezeregyészaka meséiben van. Hát az asszonynak azóta piros a körme. Ő a megtestesült, csípőre tett kezű, saját magát untató, pénzes várakozás.

Ha megjönnek a lányok az iskolából, akkor sziszegnek a különböző spray-k. Asepsol... Aerosol... Desodorant... — Istálószag... Tyúkólpapucs... Akolklumpa... Jaj-jaj, apus!...

Kint a határban már ismerős rögök. Elszáll a nevetése, mert mindegyik göröngy hátán pihen fényesen egy-egy izzadtságcseppe. Ez a földi Tejút. Fénylik végig a végtelenségen, mint amaz, ott fönt. Hogy is hívhatnák ezt a lentit?... Egyszerűen csak útnak?...

Éjfél után jött el otthonról. Akkor surrant el, amikor már mindenki mélyen aludt. Éppen csak annyit szólt, hogy lepisszentse a kutyát. Kint aztán kifújta az orrából asszonya illatfelhőjének felgyülemlett szagát, aztán lépkedett a verejtékével évtizedeken át végiglocsolt csillogáson, amelyet még csak Emberek Útjának sem hívnak! Pedig hadak vonultak itt is, valódi hadak, nem olyanok, mint ott fönt... Itt vonult végig az egész tanyavilág,

be a faluba, bele az új élet tengerébe, olyan pirkadatkor, mint amilyent most remélt magának Péter... Itt költözött el a küzdelmes korszak, hogy elfelejtsen sok keserves, ködös éjt s nap-palt. Itt ment el a béres — embernek; a paraszt — munkásnak. Hát miért nincs ennek az útnak neve?!

Úgy szívta a levegőt magába, mintha a földek fölött mind csak az övé lenne, az ismerősé, aki megtért barátsággal, ölelkezni az emlékekkel.

Kis tanyájuk egyetlen düledező épülete felé kanyarodva, mesz-sziről látta, hogy valaki mozog a hajlott tetőn, szedi lefelé a cserépet s csúsztatja egy traktor pótkocsijára. A tanyára befelé már nem volt út, rég felszántották, ezért a bent álló traktor friss nyomában lépkedett az ismeretlenek felé. Érdekes módon egyáltalán nem zavarta, hogy egy vadidegen bontja azt az épületet, amelyben ő született, hogy lopják tőle azt a hatalmasságot, ahol élt, s ahova most jött még egy kis életért; lopják tőle az ő egyetlen tényleges tulajdonát. Nem háborodott fel, sőt inkább olyan mosolygásfélével mondta maga elé:

— Ni, valaki éppen meglóp...

Mielőtt a munkavezető elé állt volna, ez a tanya egy hatalmas mindenségként lebegett előtte. Az egyetlen biztos sziget. Másként ki sem tudta volna mondani, hogy „családi okok”, mert vannak dolgok, amik nem szavak láncja, s ha egyetlen láncszem is, mégsem jön mindenki szájára egykönnyen. Hát ezért játszotta meg a falu előtt az egész dolgot, mert szégyellte ezt a belső kényszert. Az asszonyra meg hadd gondoljanak bármit, azzal az iszonyatos kenekedéssel elfoglalva úgysem terem annál senkinek semmi... És most itt van az ő saját hajnalának a kellős közepén. Előtte cserepenként lopják tőle álma egyetlen várát, s nem érez semmit. Nézi a csúszó cserépet, közben akaratlanul a gyári futószalagon utazó vasdarabokra gondol, nem a mezőre meg az anyagi altatódalra. Ahogy meg koppan a cserép, rá mindjárt jóval erősebben válszulon éles csengéssel az üllő. S érzi, fülének már visszavonhatatlanul ez utóbbi a zenéje.

— Jó munkát! — szól elsőnek, s gondolja: most lesz riadalom, mert az ember meg a gyerkőc, bárhogy is fest a dolog, csak lopásban van. És nevetne is, mert fönt porol az öreg, vacak, kislakú fekete cserép, amitől a tolvaj ember nem győz prüszkölni. Nem hiába mondta a felesége, amikor ő le akarta bontani a tanyát, hogy szemét bizony nem kell az ő tükrös portájára, ott

egye meg a fene!... S ez mindeddig fájt neki, most meg még azon se lepődik meg, amikor azt mondja természetes hangon a fönti ember, hogy:

— Megvan... Megvan...

A gyerek meg a pótkocsiból:

— Csó... kolom!

Mit is keres ő itt? Ugyan mit?

Végül leül egy tuskóra.

— Korán kezdtek — mondja.

— Az attól függ, kinek hogy!

— Attól.

— Nekünk így muszáj, mert egyszerre nem fér fel. Még egyet fordulunk...

— Megvették? — kérdi bátortalanul.

— Nem. A mienk ez — mondja magabiztosan a tolvajember, s mivel megtelt a pótkocsi, lelép a létrán az alacsony, rozoga tetőről, leüti nadrágjáról a port, és a traktor ülése alól kiemel egy üveg pálinkát. — Igyon — mondja Péternek. — Ilyenkor, hajnalban ez szétugraszítja az emberben a megfeneklett csomókat!

Péter bámul az üvegre, aztán jól meghúzza.

Ahogy a parázs járja az ereit, úgy vésődik minden tagjába, hogy ezért a korty jóleső melegségért most adta el életének valamijét, amit sose tudott megnevezni, sose tudott pontos helyre illeszteni.

Csípte az orrát a múlt lebegő pora. Ez a csípés a mezők illata mellett véletlenül sem jutott soha eszébe, s most mekkora szerepe lett hirtelen...

— Maga az új vadőr, ugye? — kérdezte az idegen.

Péter nem felelt. Felállt, mintha még egyszer be akarna menni abba a világító mennyezetű szobába, melynek földjébe az őt ringató bölcső vajt mély nyomot, de megtorpant, mert a gyerek mellette szegte a kérdést:

— És hol a puskája?

Péter zavarba jött, s már ment volna nagyon.

— Minek az — hebegte. Nemigen tudta, mit is mond. — Minek az?... Nincs itt már mire vigyázni...

— De azért meg kell jelennie, ugye?

— Hát meg... Néha... Úgy néha meg köll...

Aztán Péter lassan visszajön a jelenbe. Látja, hogy az idegen ember feldobja batyuját a cserép tetejére.

— Gyerünk, fiam — szól. Még visszajövünk a faanyagért.

— Hova viszik? — mutat Péter a megrakott pótkocsira.

— A faluba — felel az idegen. — Nem sokat ér, az igaz, de tyúkolnak jó lesz. Mállik szét az egész, megette az idő!

— Az idő... persze...

— Nem is dekáznánk vele, de az asszony vett ki a szövethozótól ezer tyúkot, és ólat kell teremteni ripsz-ropsz, arra jó lesz... Átmenetileg. Aztán meg, ha sikerül a tyúktenyésztés, akkor majd építünk egy modern ólat, azt mondják, kölcsönt is adnak rá... Addig meg megoldjuk valahogy...

— És, ami itt marad?... Mi lesz a falakkal?

— Ugyan már. Úgy összeomlik ez, mint a kártyavár. Tavaszra meg, ha traktorral átszántják, csak egy halom jelzi majd, hogy itt egykor alighanem valamiféle volt...

Reggelre Péter már ismét a falu alatt járt. Megállt egy pillanatra, mert észre sem vette, hogy idáig elért. Leült az árokpart-ra, rágyújtott, s hol a határ, hol pedig a falu felé nézett. Valami szorongatta, valami csípte a szemét, de mindezt a cigarettára fogta. El is szívott egymás után hármat.

Otthon akárhogy pissegett, a kutya nagy örömeiben felverte a házat. Felesége lebegő pongyolában, rostányi, hajcsavaros fejfel csapta össze tenyerét a teraszon:

— Nohát... Negyed hét! Elkéstél a gyárból!... Nohát, te...

Péter nézte a madárijesztő asszonyt. Nézte, s hirtelen elhatározta, hogy estére elkapja, belevágja a fürdőkádba, lesikál róla minden pomádét, és fodros cifraszágok nélkül lesz az ő asszonya. Ha kell, leken neki egy-két pofont, aztán csókolja, mert ez a nő az ő felesége, s nemcsak átmenetileg van itt, hanem örökre, mert már nekik van korszerű tyúkoljuk, csak éppen tiszta üres... Pomádé nélkül pedig ez az asszony olyan, hogy nincs párja!

— Tán elaludtál?

— El, de nagyon? — mondta Péter, és a tenyerébe sercintett, jól megdörzsölte, közben kemény tekintetét egy pillanatra sem vette le az ámuló kócoságról.

— Most mi lesz, te?...

— Azt bízd csak rám — mondta határozottan. — Kerékpáron megyek, hogy majd hamarabb hazaérjek!

A gyárban valamit kiabált utána a portás, de ő csak legyintett.

— Újonc — mondta. — Mit ugrálsz? Majd ha tíz évig szagolod a vasat, akkor szólj!

Bent a csarnokban a munkavezető csak bámult rá.

— ...a szabadság?

— Nem köll.

— Hát a családi okok?

— Rendeztem!

— Az éjszaka?

— Hajnalban — mosolygott Péter. — Érti?

— Nem én, egykomám.

— Pedig érthetné, hiszen maga is nős ember, mester!

— Most írjam a szabadságot vagy ne írjam?

— Írjon, amit akar, én nem bánom — nevetett Péter —, mert máma én egy órával előbb úgyis elmegyek, az szentöltessék!

Jól megmutatta erős fogsorát az ámuló munkavezetőnek, aztán előrántott egy óriási, izzó végű sándarabot a sistergő tűzből, s akkorákat szózott rá a legnagyobb kalapáccsal, hogy a szikrák a csarnok tetejéig pattantak.